

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 10.02.2022
Published/Yayınlanma 14.04.2022
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Aydoğan Palaz, R. (2022). Nefret söylemi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(82), 658-666.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3031>

Rukiyeur AYDOĞAN PALAZ

<https://orcid.org/0000-0002-5907-2645>

Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, Konya / TÜRKİYE

NEFRET SÖYLEMİ HATE SPEECH

Issue/Sayı: 82

Volume/Cilt: 9

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

ÖZET

İnsanların düşüncelerini ve yaptıklarını paylaşma olanağı sağlayan World Wide Web (W3) sayesinde bir bilgi ve kültür havuzu oluşmuştur. Bu bağlamda insanlar arasındaki farklılıklar yok olarak, ekran karşısında herkes sadece bir birey olarak kendini gösterme imkanı bulmuştur. İnternet sayesinde yaygınlaşmaya başlayan nefret söylemi, hem Dünya’da hem de Türkiye’de çok eski bir tarihe dayanmaktadır. Kişi, doğduğu an itibariyle belirli bir çevrede belirli kurallar çerçevesinde yetiştirilir. Sonrasında kendi düşüncelerine uymayan düşünce ve davranışlar çoğu zaman farkında bile olmadan söylemlere dönüşür. Bir söylemin nefret söylemi sayılabilmesi için içinde bir ideoloji barındırması gerekmektedir. Bu ideolojiler, barıştan uzak, bir kimliğe ya da ulusa yönelik veya bunlardan meydana gelen söylemlerle aktarılırlar. Özellikle bir kişinin diğerine, bir partinin diğer partiye veya bir ülkenin başka bir ülkeye üstünlük kurduğu gündemlerde nefret söylemleri artmaktadır. Nefret söylemleri eyleme dönüştüğü takdirde nefret suçu sayılarak yasal olarak cezalandırılır. Bu çalışma, nefret söyleminin tanımına, oluşumuna, unsurlarına genel bir bakış açısı oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Nefret, söylem, nefret söylemi, nefret söylemi unsurları

ABSTRACT

Enabling people to share their thoughts and actions, World Wide Web (WWW) has created a repository of knowledge and culture. In this sense, differences between humans have been destroyed and everyone in front of the screen has found an opportunity to display themselves as an individual only. The hate speech spreading because of the internet dates back to old times both in Turkey and in the world. A person is brought up in a certain environment with certain rules as of the moment he is born. Later, thoughts and actions that are inappropriate with his own thoughts are transformed into speech most of the time without even realizing it. A speech should include an ideology in order to be considered as a hate speech. These ideologies are transmitted by speeches that are far from peace, aiming an identity or a nation or consisting of all of these. Hate speeches especially increase when a person achieves superiority on the other, a party on another or a country on the other. If hate speeches turn into action, they are punished legally as hate crimes. This study provides a general outlook for the definition, formation and elements of hate speech.

Keywords: Hate, speech, hate speech, hate speech elements

1. GİRİŞ

Tarihin başından beri iletişim olgusu, insanlık için en önemli gerçekliklerden birisi olmaktadır. Bu süreçte dünya da bu gerçeklikle beraber sürekli olarak gelişim ve değişim içindedir. Oldukça karmaşık formlara sahip iletişim biçimlerinden basit iletişim formlarına dek bu döngü içinde bulunan herkesi etkilemektedir. Modern toplumlar için bir bilginin kaynağı işlevine sahip olan geleneksel iletişim araçları, iletişim sürecinin temel öğelerini denetleyen ve onlara yön veren başat faktörler olarak ortaya çıkmıştır. Söz konusu iletişim modeli, tek yönlü olarak başlamış ve zamanla hedef kitleyi de aktif biçimde sürece dahil ederek değişmeye başlamıştır. Bu süreç, birbirinden farklı parametrelerin de dahil edilmesiyle yeni boyutlara sahip olarak şekillenmeye başlamıştır. Bu bağlamda, öncelikle teknolojik gelişmelerle beraber iletişim süreci daha da kolay hale gelmeye başlamıştır. Bu kapsamda yeni iletişim teknolojileriyle; bilişim ağları, internet ve Web 2.0 aracılığıyla izler kitlenin bu içerikleri kendileri üretebilir ve paylaşabilir olma imkanı ortaya çıkmıştır; bu yeni koşullarda iletişim teknolojileri kapsamında tüm yönleriyle birlikte oluşabilecek eşitsizlikler yok denecek kadar azalmıştır. Geleneksel medyanın, kitlelere yön verebildiği dönemlerde egemen ideolojiyi savunma ve propaganda yapma rolü bulunurken, yeni iletişim teknolojilerinin getirdiği olanaklarla toplumsal alanda, farklı fikirlerin de savunulabilme yeteneği konusunda farkındalık artış göstermiştir. Geleneksel medya araçlarının yapısal bir geleneği olarak ortaya çıkan eşik bekçilerine bağlı olarak, üretilen içerikler profesyonel anlamda ortaya konulan içerikler formuyla sunulurken; yeni medya araçları ile bu durum ortadan kaldırılmıştır. Yeni iletişim ortamındaki yoğun etkileşimli yapı, öz denetim araçlarının önem kazanmasına yol açmıştır. Öznelerin sorumluluk hissetmeyerek öz denetim gerçekleştirilmeden davranması ise zamanla kontrolsüzlük ve denetimsizliği ortaya çıkarmıştır.

İletişim süreçlerinde ortaya çıkan söz konusu değişimler, toplumun dilse pratiğinde de büyük değişimlere neden olmuştur. Kullanıcıların içerik üreten özneler konumuna gelmesi sebebiyle kamuoyu oluşturmak suretiyle geleneksel medyadan sıyrılmaları durumu meydana gelmiştir. Artık kendi gündemlerini kendileri oluşturabilen kitlelerin ve sosyal medya araçlarının da dahil edildiği bu yeni medya ortamındaki imkanlar, aynı zamanda birtakım sorunlara yol açmaktadır. Bu bağlamda nefret söylemi olgusu, anılan sorunlardan birisi olarak ortaya çıkmaktadır. Kendinde ele alındığında nefret söylemi, birtakım öğelere sahip olarak birey tarafından ve kontrolsüzce ifade edilebilmektedir. Söz konusu farklı öğeler kin, hakaret ve nefret içerikli söylemlerle bireyin hak ve özgürlüklerine yönelik saldırı biçiminde arzu edilen kitle ya da bireye ulaştırılmaktadır. Yeni medya ortamında nefret söylemleri, bazı sosyal ağlar aracılığıyla (facebook, twitter, tik-tok, instagram, dijital sözlükler, bloglar, haber siteleri, forumlar ve dijital oyunlar vb.) yayılabilmektedir. Anılan söylemler bireyin hayatında etkili olmaktadır. Şiddet içerikli söylem ve simgelerin kullanımı linç kültürüne destek olmakta ve birey üzerine rahatsız edici bir etki oluşturmaktadır. Şiddet içeren söylerin ve simgelerin kullanılması linç kültürünü beslemekle birlikte, kişi üzerinde rahatsız edici ve yıkıcı bir etki yaratmaktadır. Bilhassa genç gruplar arasında yaygınlaşan bu sorunlar; ırkçılık, dinsel ve siyasal ayrımcılık, kadın ve yabancı gruplara yönelik cinsel kimlik temelinde küçük düşüren ifadeleri barındırmaktadır.

Sürekli olarak devam eden nefret söylemleri, kitlelerin zihninde yer edinerek kimi durumlarda somut anlamda ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu anlamda, nefret söylemleri şiddet ve suç olgusuna da dönüşebilmektedir. Ahlaki yaklaşımların etkisinin azalması ve sanal gerçekliklerin hakim olması nedeniyle nefret söylemi problemi karşısında önlem alınması da zorlaşmaya başlamıştır. Nefret söylemi yalnızca yeni medya ortamlarıyla ortaya çıkan bir olgu olmamakla beraber yeni iletişim süreciyle hız kazandığı söylenebilir. Yeni medya ortamlarında; “özgürlüğün” artması, nefret söylemleri ile ifade özgürlüğü kapsamındaki söylemlerin birbirine karıştırılması gibi sorunları beraberinde getirmektedir. Nefret söylemi, olumsuz içerikli mesajların yanı sıra aşağılamayı, hedef göstermeyi veya yok etme amacını taşıdığı; ifade özgürlüğü kapsamının dışında yer almaktadır. Bu sebeple nefret söylemi, kimi durumlarda nefret suçu ile ilişkili olabilmektedir.

Bu anlamda bu çalışmada öncelikle nefret, söylem nefret söylemi, nefret suçu ve şiddet kavramları kavramsal ve teorik temelde ele alınmaktadır. Birbirinden farklı perspektifler ve yaklaşımlar ışığında bu kavramların doğru şekilde anlaşılması ve nefret söyleminin öğelerine dikkat çekilmesi gerekmektedir.

2. NEFRET

TDK'nın (Türk Dil Kurumu) tanımlamasına göre nefret; bir kişinin mutlu olmamasını istemek ve bununla ilgili bir duygu oluşturmak; tiksinimeyi barındıran ve tiksiniyen bireyin yok edilmesini de

içerebilen bir olgu; nefrete konu olan kişiden uzak durma çabası içinde bulunma ve onu yok etme duygusunu barındırma biçiminde ifade edilmektedir (Türk Dil Kurumu, 2020).

İnsanlar pek çok duyguya sahip olmaktadır. Söz konusu duygulardan birisi de nefret duygusudur. İnsanlar istemedikleri ya da yapmaktan hoşlanmadıkları şeylerden kaçınmakta veya nefret etmektedir. Örneğin; sıcaktan hoşlanmayanların sıcak bir havada dışarı çıkmak istememeleri normal bir durumdur. Fakat anılan nefret olgusu bir ideoloji bağlamında ortaya çıktığında, doğal durumunun dışına çıkmaktadır. Bu durumdaki bireyler kendi ideolojilerinin dışında bulunan insanları; “başkaları” ve “diğerleri” biçiminde adlandırmaya başlamaktadır; diğer bir ifadeyle bu kişiler ötekileştirme yapmaya başlamaktadır. Bu olgu zaman içinde diğer tarafa da sirayet etmekte ve her iki tarafın da benzer tepkisine yol açmaktadır; bu durumda karşılıklı nefret olgusu doğmaktadır. Diğerleri ya da ötekileri olarak adlandırılan insanlar, “biz” kapsamında bulunmayan kişileri ifade etmektedir. Söz konusu durum kişinin kendini nereye koyduğuna bağlı olmaktadır (Akyazı, 2014: 187).

1980’lerde nefret kavramı Cortese tarafından, bir nesneden hoşlanmama veya onu sevmeme durumu olarak ifade edilirken, 1980’lerin ortalarından itibaren, nefret kavramıyla ilgili yaklaşımlarda değişiklikler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu dönemden itibaren nefret kavramı; ırk, din, cinsiyet gibi farklılıklar nedeniyle kişinin toplumun diğer üyelerine karşı duyduğu olumsuz duygular ve düşmanlık şeklinde tanımlanmıştır (Kınık, 2013: 2).

Nefret duygusu yalnızca diğer kişiden hoşlanmamak veya diğer kişiyi sevmemek değildir. Nefret duygusu karşı tarafın düşman olarak görüldüğü ve ona zarar vermeyi de içeren, karşı tarafın söz hakkını ve diğer haklarını ortadan kaldırmayı hedefleyen davranışlara sahip olmayı ifade etmektedir (Peltonen, 2010: 52).

Nefret etme eylemi, karşı tarafın küçük görülmesi veya karşı tarafın kabul edilmemesiyle aynı grupta kategorize edilmesi doğru değildir. Nefret olgusunda hedef gösterilen kişi veya grubun ortadan kaldırılması duygusu hakim olmaktadır (Badamchi, 2015: 56).

1977 yılında Avrupa Bakanlar Komitesi tarafından yapılan en kapsamlı ve en çok kabul gören tanımda şu şekilde ifade edilmektedir (Council of Europe Committee of Ministers [CEOM], 1997):

“İrkçı nefret, yabancı düşmanlığı, antisemitizm veya hoşgörüden yoksunluğu belirten saldırgan niteliğe sahip, millet ayrımlarını da içine dahil eden, hoşgörünün olmadığı diğer nefret şekillerini de yaygınlaştıran, teşvik eden, savunan ya da haklı göstermeye çalışan her tür ifade şeklidir. Hoşgörüsüzlüğe dayalı nefret, saldırgan milliyetçilik ve etnik merkezîyetçilik, ayrımcılık ve azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli şahıslara yönelik yapılan düşmanca tavırları içerir.”

3. SÖYLEM

Söylem, etimolojik olarak Latince bir kelime olan “discurrere” sözcüğünden doğmuştur. Bu sözcük Latince gidiş-geliş ve koşuşturma anlamlarına gelmektedir. Latince “kelurma” sözcüğü şeklinde kullanılmaktadır. Söylem kavramı, ortak kanıları bir araya getirerek oluşturulan bir dilin kullanım yeri olmaktadır. Dilbilim incelendiğinde, yalnızca cümlelerin kullanımını içermeyen lisanın ortak biçimde kullanımı söylem şeklinde tanımlanmaktadır (Mutlu, 2008:262).

Van Dijk (2003: 18) söylem kavramına ilişkin; “Farklı ideolojilerin etkisiyle oldukça mühim olan toplumsal pratiklerden birisi de şüphesiz ideolojileri nasıl elde ettiğimizi, hayata geçirip öğrendiğimizi ve değişiklikler ortaya koyduğumuza dair tesir eden şey dilin kullanımı ve söylemdir.” ifadelerini kullanmıştır.

İlgin’in (2003: 285) yaklaşımına göre bir bildirimde dilin kullanımının ideolojik anlamda düşünülmesi durumunda ve bir inanç ve fikrin tertibi biçiminde tanımlandığı zaman; söylemlerin içinde ideoloji bulunabilmekte ve hatta ideolojiler söylemin ortaya çıkışında bir çerçeve rolüne sahip olabilmektedir. Konuşmalarda ortaya çıkabilir ve ideoloji konuşmaların yükselişinin temeli olarak da görülebilir. İnceoğlu ve Sözeri (2012a: 24), toplumdaki pek çok haberin, ortaya çıkan söylemlerin bir ürünü olması konusu üzerinde durmaktadırlar. Toplumdaki egemen ideolojinin, söylem ve ideolojik olarak "biz" kavramıyla birleşerek, dışladığı grupları aşağılama, hakaret, olumsuz ve alaycı ifadeler, küfürler aracılığıyla bu grupları "potansiyel suçlular ve tehdit kaynağı kişiler" olarak gösterdiğini; toplumdaki ötekilere ilişkin her türden önyargı ve nefret suçlarını kıskırttığını ifade etmektedir.

Castells (2013: 20), bir anlamın inşa edilmesi sürecini pek çok alandan kaynaklanarak ortaya çıkan bir olgu olarak kabul etmektedir. Buna göre sembolik inşa süreçlerinin ortak bir konusu da söz konusu süreçlerin iletişim ağlarında meydana getirilen mesajlar ve çevrelere bağlı olarak meydana gelmesidir (2013: 20).

Bu bağlamda Van Dijk tarafından; dil kullanımının ve söylem ideolojilerinin nereden ve hangi şekilde edindiğimiz, hangi hedefle nasıl kullandığımız ve ne tür değişikliklerle mühim bir pratik olarak kullandığımız konu edilmiştir (Van Dijk, 2003: 19).

İdeolojilerin nasıl edinildiğini, nerelerden öğrenildiğini, ne gibi yönlerden değişiklik yapıldığını ifade eden ve buna etki eden dil kullanımı olarak söylem, Van Dijk tarafından ideolojiden etkilenen önemli bir pratiğin eseri olarak kabul edilmektedir. Hayatsal döngü tıpkı her şeyi etkilediği gibi insanı ve kullanmış olduğu dili de etkilemektedir. İnsan hayatındaki pek çok kavramı etkilemektedir. Söz konusu kavramların içinde dil de bulunmaktadır. Dil canlı ve değişime açık bir olgudur. Üretilmiş olan her ürünün üreten öznenen farklı bir kimliğe sahip olması mümkün olmayacağı için, ondan aldığı iz ve çağrışımların göstergelerini taşımaktadır (Alp, 2016: 147).

Toplumsal bir pratik olan söylem, gruplar arası iletişim sürecinde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Grup ilişkileri de söylem yoluyla daha anlamlı ve meşru hale getirilebilmektedir. Diğer bir ifadeyle, insanlar belirli bir grup içindeyken söylem yoluyla bir inanç, duygu, fikir ve grup aidiyetlerini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bir toplumda gerçekleştirilecek olan söylem analizi, bu grubun nasıl bir aidiyet duygusuyla toplandığını ve grubun hedeflerini anlamaya yardım etmektedir (Göregenli, 2013: 58). İletişim, insanların etkileşimleri ile hayat pratikleri ve günlük hayatları aracılığıyla doğmaktadır. Bu iletişimsel etkinliğin nasıl olduğu, bir toplumun ya da söylemlerinin nasıl ifade edildiği gözlemlenerek anlaşılabilir (Yüksel, 2012: 153).

Toplumsal yaşamın, kültür ve değerlerin tüm pratikleri toplumsal söylemin, dünyayı kavrama ve dünyaya anlam verme biçimi olduğunu ortaya koymaktadır. Söylem, barındırmış olduğu semboller ile sahip olduğu imkanlarını özneye yükleme özelliği aracılığıyla özneler için nelerin konuşulup nelerin konuşulmayacağına ilişkin zihinsel bir engel oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle söylem, şahısların anlam ürettiği veya anlamını oluşturduğu kurumsal, toplumsal ve tarihsel şekilde üretilen önermeler (Güz, Küçükerdoğan, Sarı, Küçükerdoğan ve Zeybek, 2002: 348).

Foucault (2000) tarafından, belirli dönemlerde oluşan bir konuya yönelen ve bilgi üretme amacını da taşıyan tüm ifadeler söylem kapsamında kabul edilmiştir. Foucault söylemi, bir şeye ilişkin ne söylenebileceğini belirleyen ve sınırlayıcı bir ilim olarak tanımlamaktadır (Korat, 2008: 62).

4. NEFRET SÖYLEMİ KAVRAMI

Nefretle ilgili telaffuzların tekrar edilmesi, nefret telaffuzuna maruz kalan kişi veya gruplara ilişkin önyargıların ve zihinsel ayrımcılığın derinleşmesine yol açmaktadır; derinleşen önyargılar ise bir bütün halinde şiddet eylemine dönüşme potansiyeli taşımaktadır. Meydana gelen bütün bu eylemler, toplumsal huzuru tehdit etmekte ve bireylerin birbirlerine daha sabırlı olmaları olasılığını azalmaktadır (Yardım ve Dalkılıç, 2018: 90).

Sosyal bilimlerdeki kavramlar ele alındığında, hiçbir kavramın tüm insanlar tarafından tam olarak kabul görmediği görülmektedir; nefret kavramının bu anlamda bir yönü olduğu söylenebilir. Bu nedenle nefret kavramına ilişkin genel bir tanım bulmak oldukça zor olmaktadır. Pek çok kavram, tanımlanırken ya da örnekleme yapılırken tam karşılığını bulmayabilmektedir. Bu bağlamda, nefret söylemi kapsamında sınıflandırılmayacak bazı telaffuzlar bu kapsamda değerlendirilirken, tersine bazen de nefret kapsamında girebilecek olan ifadeler bu kapsamda değerlendirilmeyerek daha uzak bir kavram ile kategorize edilmektedir (Badamchi, 2015: 56).

Nefretin pek çok tanımı olduğu görülmektedir. Söz konusu tanımlamaların ortak noktası, ayrımcı ifadelerin bir gruba ilişkilendirilerek yalnızca bir gruba aitmiş gibi sunulmasıdır. Bu söylemlerde yanlış olan kavramlar doğruymuş gibi yansıtılmaktadır; dolayısıyla doğrular göz ardı edilerek ve insanların sadece kendi fikirlerine odaklanması durumu söz konusu olmaktadır (Parekh, 2006: 214).

Belirtildiği üzere nefret söyleminin birçok tanımı bulunmaktadır. 1997 yılında gerçekleştirilen bir toplantıda, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından bu söyleme ilişkin genel bir tanımlama yapılmıştır. Söz konusu tanımlamaya göre: "İrkçi nefret ya da yabancılara düşmanlık, her türlü hoşgörürden yoksunluğa işaret eden, çeşitli saldırganlıkları içeren, nefretin her çeşidini içinde barındıran, nefreti destekleyen ve yayan her türden telaffuzun genel adıdır." (İnceoğlu ve Sözeri,

2012b: 225). Nefret söylemi kendi içinde çeşitli kısımlara ayrılmaktadır. Bunlar; politika içerikli nefret türü olarak “siyasal”, kadınlarla ilgili olan nefret türü olarak “kadınlara yönelik”, farklı ülkelerden gelen kişilerle ilgili olarak “yabancılarla ve göçmenlere yönelik”, cinsellik temelli olarak “cinsel kimlik temelli”, bireylerin inançları ve hayatlarıyla ilgili olarak “inanç ve mezhep temelli” ve “engellilere ve çeşitli hastalıklara yönelik” gibi gruplar aracılığıyla kategorize edilmektedir.

Nefrete ilişkin tanımlar yapılırken bazı kavramların ön planda yer aldığı görülmektedir. Bu kapsamda ırkçı, yoğun önyargıya dayalı, cinsiyet temelli kavramların ön planda olduğu her türden ayrımcılığı içermektedir. Nefret dilinin bazı toplumsal gruplarda daha fazla olduğu göze çarpmaktadır. Bunun nedeni, bazı gruplarda köktenci yönelimlerin ve aşırı ırkçılığın bulunması veya bireylere veya gruplara yönelik tahammülsüzlük düzeyinin yüksek olmasıdır. Nefret telaffuzunu tek başına bir suç kapsamında kabul etmek mümkün olmasa da toplumu bölme amacıyla nefreti teşvik eden eylemlerde bulunmak oldukça tehlikeli bir durumdur; bu yüzden bu tür eylemler ülkeler adına birçok problemi doğurabilmektedir. Nefret söylemini benimseyen bireyler, kendi görüşlerine saygı duymayanları yok sayarak diğerlerinin haklarını gasp etmeyi doğal bir durum olarak görmektedir; bunun sonucu olarak toplumsal huzur ve sükûnet ortamının bozulmasına neden olan bir ortamın oluşturulmasına neden olmaktadır (Köker ve Doğanay, 2009: 3).

Rafel Cohen Almagor (2006) tarafından nefret söylemi, bir grup insana veya bir bireye yönelik düşmanca tavırları barındıran ve o gruba ilişkin doğal veya sonradan oluşan bir özelliğin hedef gösterildiği bir durum olarak tanımlanmaktadır. Nefret söylemini oluşturan pek çok kavramla karşılaşmak mümkündür. İnsanların; ırk, cinsiyet, dini farklılıklar, ten rengi vb. pek çok sebebe bağlı olarak bir kişi veya gruba karşı nefret söylemini yansıtmaları mümkündür. Bu bağlamda nefret söylemi, karşı tarafın kimliğini, kişi veya grupları yok sayarak, onları taciz ederek sindirmeyi normal görmeye sebep olmakta ve kişilerin aşağılanmasını da içerecek biçimde karşı tarafa zarar vermeyi amaçlayan bir eylem olarak kabul edilmektedir (İnceoğlu, 2013: 79).

Nefret söylemini, bir şahsın veya belli bir grubun sahip oldukları kimi özellikler nedeniyle hedef tahtası olarak gösterilmesi biçiminde tanımlanmak mümkündür. Hedef tahtası olarak görülen bu grupların nefret söylemiyle karşılaşmasının nedeni arzu edilmeyen kimi durumlara sahip olunmasıyla alakalı olmaktadır. Kişi veya gruplar tarafından sahip olunan dini kimliklerin birbirinden farklı olması, farklı ten renklerine sahip olmaları, farklı cinsel algılara sahip olmaları gibi bazı nedenlere bağlı olarak toplum içinde yok sayılmaktadırlar. Sosyal ilişkiler ve sosyal iletişimler bağlamında bu bireylerin dışlanması, hedef gösterilen grubun düşman olarak kabul edilmesi nefret söyleminin en ciddi sonuçları kapsamında değerlendirilmektedir. Gerek söylem gerekse eylem aracılığıyla toplumdaki dışlanan ve nefret söyleminin hedefi olarak görülen kişi veya gruplar zaman içinde soyutlaşmaya başlamaktadır; bunun sonucunda söz konusu grupların toplumsal hayattaki etkinliklerinde de azalmalar ortaya çıkmaktadır. Karşılıklı iletişimin gerçekleşmemesi nedeniyle ipler kopma noktasına gelmektedir. Bu şahıslarla ilgili önyargılar giderek artmaktadır; nefret söyleminin hedefi olan kişi ya da gruplara ilişkin bir algı meydana gelmeye başlamaktadır. Bu anlamda, normalde kabul edilemez olan ayrımcılık sorunu, sıradan biçimde uygulanmaya başlamaktadır. Nefret söylemi sebebiyle toplum içindeki ayrımcılık izleri derinleşerek huzursuzlukları arttırmaktadır (Brown, 2017:425; Badamchi, 2015: 58-59).

Parekh, nefret telaffuzuna ilişkin: bazı konulara bağlı olarak bir kişiye veya bir gruba karşı düşmanca tavırların sergilenmesi, nefret söyleminin ifade edilmesi ve nefretin savunulmasıyla ilgili teşvikin oluşmasına işaret etmektedir (Parekh, 2006: 214).

Tarlach McGonagle ise nefret kavramını: “negatif bir söylem” ve bir hastalık gibi sürekli yayılma eğilimindeki eylem olarak kabul etmektedir. Bu negatif söylemin çok esnek bir yapıda olması nedeniyle her türden küçük düşürücü ve nefret içerikli suistimallerin ortaya çıktığına vurgu yapmaktadır. (McGonagle, 2001: 23).

Boyle tarafından ise nefret söylemi kavramı; ırk, cinsel ve kültürel farklılıklara bağlı olarak bir kişi veya grubun hedef alındığı küçük düşürücü ve hakaret içerikli söylemleri kapsayan kavram biçiminde ifade edilmektedir (Boyle, 2010: 65).

Tüm bu tanımlamalar ışığında, nefret söyleminin, sahip olunan olumsuz duyguların bireyi veya bir grubu hedef almasının yanı sıra gerek ideolojik gerekse belirli bir hiyerarşinin varlığına dayanarak karşı grubun düşman olarak görülmesinin ideolojisi olduğu söylenebilir (Göregenli, 2013: 57).

Farklı grupları hedefleyen nefret söylemi nedeniyle birey ya da gruplar sosyal yaşamdan dışlanabilmektedir. Nefret söylemine sahip olan grup tarafından; her türden yok sayma, incitme, düşmanca davranışlarda buluna, hedef gösterilen grubu küçük düşürme gibi birçok olumsuz tutum ortaya konulabilmektedir. Buradaki hedef karşıdaki grubun sessizleştirilmesi ve toplumdaki varlığının yok sayılması olarak gerçekleşmektedir (İnceoğlu, 2013: 79; Alğan ve Şensever, 2010: 16-17).

Benzer şekilde, ortaya konulan tanımlamalar ile anlaşılacağı gibi nefretle ilgili söylemler iki grupta ele alınabilmektedir. Bunlardan ilk olarak bahsedilecek nefret doğrudan nefret söylemi olmaktadır ikincisi ise dolaylı yönden nefret söylemidir. Birey tarafından doğrudan nefret söyleminin yürütülmesi amacıyla her türden nefret de teşvik edilecektir. Söz konusu teşvik de nefretin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Bu durum bir örnek ile açıklanırsa, sosyal paylaşım ağlarında bir grupla ilgili olarak doğrudan nefreti içeren paylaşım yapılması nefretin varlığına işaret ederken bu paylaşımın beğenilmesi ya da paylaşım yorum yapılması ise dolaylı nefret göstergesi kapsamında değerlendirilmektedir. Buna benzer durumlar, halk arasında nefreti dalga dalga yayabilmekte ve toplumsal huzur ve sükunet ortamının bozulmasına yola açabilmektedir.

5. NEFRET PİRAMİDİ

Kaynak: URL1

Anti Defamation League kapsamında oluşturulan “Nefret Piramidi” ele alındığında, en alt kısımdan başlayarak üst kısımlara doğru çıktıkça tutumların söylemlere, söylemlerin eylemlere dönüştüğü ve nefret söyleminin nefret suçuna dönüştüğü görülmektedir. Soykırıma dek ilerleyen bu durumlar, nefret suçunun temellerinin söylem, davranış ve tutumlarda ortaya çıkarıldığını göstermektedir. Söz konusu piramit kapsamında, şahıs ya da kurumlar alt kısmında bulunan nefret söylemi davranışlarının normal olarak görüldüğü söylenebilir. Bu bağlamda, soykırım düşüncesinin temellerinin alt seviyedeki davranışların kabul edilmesi olgusunun üzerine inşa edildiği belirtilmektedir. Weber’in yaklaşımına göre nefret söylemi biçiminde sınıflandırılan ifadelerin belirlenmesi, bu tarz ifadelerin ille de “nefret” ifadeleri ya da nefret duygusu aracılığıyla dışa vurulamaması nedeniyle güç olduğunu, ilk önce mantıklı ya da normal görünen söylemlerde de gizli olarak var olabilmektedir (Weber’den akt. Kuş, 2016:100).

Nefret söylemlerinde ve nefret suçunda görülen, kendi görüşünden olmayan diğer gruptaki bireylere yönelik tahammülsüz, hoşgörüsüz ve önyargılı olma durumu temel bir sorunsaldır. Allport, “Önyargıyı en yalın haliyle başkalarına ilişkin yetersiz bilgiyle ahkam kesilmesi” şeklinde tanımlamaktadır (Allport’tan akt. Ataman, 2012: 63) Allport, önyargılı eylemlerin beş farklı sınıfta kategorize edilebileceğini belirtmiştir. Bu sınıflar:

- 1) Yabancı karşıtlığı: Pek çok insan yabancılarla ilgili ön yargılar barındırmaktadır. Hatta bunu açıkça arkadaş ortamlarında söylemektedirler.
- 2) Çekimser kalmak, uzak durmak: Önyargının gereğinden fazla olması durumunda birey, sevmediği birey veya gruptan uzaklaşmaktadır
- 3) Ayrımcılık: Önyargının çok fazla olması durumunda birey ayrımcılığa bağlı olarak politik haklar, eğitim, barınma vb. birçok haktan yararlanamamaktadır
- 4) Fiziksel saldırı: Birey renk, din, ulusal köken vd. sebeplere bağlı olarak saldırıya maruz kalmaktadır.
- 5) İmha: Önyargı olgusunun en uç halini temsil eden imhada bireyler; linç, pogrom, katliam ve soykırım gibi eylemlere başvurmayı planlamaktadır.

6. SONUÇ

Nefret, doğuştan değil sonradan öğrenilen ve deneyimle pekiştirilebilen bir duyguyu ifade etmektedir. Nefretin temelinde ise düşmanlık hissi söz konusu olmaktadır. Birey nefret duygusunu hissetmeye başladığı zaman saygılı olmayı ve sabretmeyi bırakmakta; böylece karşıdaki kişi ya da grubu küçük düşürme, hakaret etme ya da onları hor göre gibi tutumlara sahip olmaktadır. Nefretin son aşamasında ise karşıt kişi ya da gruba fiziki anlamda zarar verme ya da onları yok etme plan ve arzuları ortaya çıkabilmektedir. Nefretler; ırksal, dinsel, kültürel ve fiziksel nedenlere bağlı olarak meydana gelebilmektedir.

Bu çalışmadan da anlaşılacağı gibi nefret söylemine ilişkin tek bir tanımdan bahsetmek mümkün değildir. Kavramsal olarak oldukça geniş bir yelpazeyi kapsayan “nefret söylemi” tanımı ve sınırlandırılması bağlamında uygulamada eksik kalmıştır. Tanımsal anlamda çeşitliliği ile herkesin kabul ettiği sözlük tanımına sahip olmaması nedeniyle nefret söylemini uygulayan kişiler tarafından kanunlaştırılmıştır. Nefret söyleminin kapsam olarak oldukça geniş veya kısıtlı tutulabilmesi de yasal anlamda bir suç olarak kabul edilip edilmeyeceğini de etkilemektedir. Bu nedenle ön yargılar devamlı hale gelerek nefret söylemini uygulayan birey tarafından şiddet eylemlerine dönüşüncüye dek sürebilmektedir. Nefret söylemiyle karşı karşıya kalan kişi, meşru kabul edilen bir düşünceyle mücadele edemez duruma gelmekte ve bu ise toplumsal huzursuzluğu tetiklemektedir.

Özellikle son yıllarda gündelik yaşamın bir parçasını oluşturan internetin yaygın hale gelmesiyle beraber bireylerin kontrol mekanizması zayıflamış ve söylemlerin sınırı ortadan kalkmıştır. Her türden görüş ayrılığı durumunda çok kolay biçimde ortaya çıkabilen nefret söylemi, geçmişten günümüze dek devam eden karşıtlıklar bağlamında daha fazla ortaya çıkmaktadır. Bu süreç; kıskançlık, ön yargı, kıskançlık, ötekileştirme ve ayrımcılık gibi öğelerin de etkin olmasıyla hızını artırmaktadır. Ayrıca birey hayatının sosyal medya aracılığıyla herkes tarafından gözlemlenebilmesi de bu duruma etki etmektedir. Sanal dünyada kalan bir birey, her arzu ettiği söylemi söyleyebileceğine inanmakta ve nefret söylemlerini de rahatça kullanabilmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasındaki etkenlerden birisi de nefret söylemine ilişkin fikir özgürlüğü kapsamındaki tartışmalar ve hukuki yaptırımların tüm yönleriyle ortaya koyulmamasıdır.

Nefret söyleminin, eyleme dönüşmesi halinde nefret suçuna dek ilerlemesi mümkün olmaktadır. Nefret söyleminin şiddet ve suça dönüşmesi halinde, dolaylı olarak bu söylemlerin buna etki ettiği söylenebilir. Bununla beraber oluşturulan toplumsal algılar ve linç kültürü de bireyin kendine zarar vermesiyle sonuçlanabilmektedir. Basında da kendine yer bularak çok geniş bir alanda yayılma durumu gösteren nefret söylemi; belli kişi ya da grupların toplumsal aidiyet hissini yitirmeleriyle sonuçlanabilmektedir.

Gerek geleneksel medya araçlarında gerekse yeni medyada ortaya çıkabilen nefret söyleminin engellenmesi, halkın daha bilinçli hale getirilmesiyle mümkündür. Bu kapsamda yeni medya araçları, geleneksel medya ile karşılaştırıldığında daha tehlikeli ve söylemlerin daha hızlı yayılabildiği platformlar olmaktadır. Bu sebeple bu tarz araçların yarattıkları etki de çok daha fazla olmaktadır. Yeni medya araçları, kişilerin özgürce fikirlerini ifade edebildikleri fakat kimsenin özgürlük alanlarına müdahale etmediği bir alana dönüştürülmelidir. Bu platformlar, birbirinden farklı düşünen her grubun saygı ve hoşgörü sınırlarını terk etmeden fikirlerini ifade ettiği bir platform olduğu takdirde, toplumsal bilincin yükseltilmesi işlevine de sahip olacaktır. Medya okuryazarlığı aracılığıyla söz konusu nefret söylemlerinin, şiddetin ve suçun engellenmesi mümkündür. Aksi halde uzun yıllardır devam eden nefret söylemi sorunsalı, farklı alanlarda kendine yer yer bulmayı sürdürecektir.

KAYNAKÇA

- Akyazı, A. (2014). Yeni İletişim Ortamı Olarak Dijital Katılımcı Sözlüklerde Nefret Söylemi. *Marmara İletişim Dergisi*, 22, 183-193.
- Alğan, T. C. ve Şensever, F. L. (2010). *Ulusal Basında Nefret Suçları: 10 Yıl, 10 Örnek*, İstanbul: Sosyal Değişim Derneği Yayınları.
- Alp, H. (2016). Çingenelere Yönelik Nefret Söylemi'nin Ekşi Sözlük'te Yeniden Üretilmesi, *İlef Dergisi*, 3(2), 143-172.
- Ataman, H. (2012). *Nefret Söylemi Ve/Veya Nefret Suçları*. 1. Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Badamchi, D. K. (2015). Nefret Söylemi İfade Özgürlüğünün Bir Parçası mıdır? *Felsefe Dünyası Dergisi*, 61, 55-79.
- Boyle, K. (2010). Nefret Söyleminin Kontrolü: Uluslararası Standartlar Türkiye'den Neler İstiyor? Nefret Suçları ve Nefret Söylemi. (Editörler: A. Çavdar ve A. B. Yıldırım). İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları, 64-75.
- Brown, A. (2017). What is Hate Speech? Part 1: Myth of Hate. *Law and Philosophy*, 36(4), 419-468.
- Castells, M. (2013). *İsyar ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler*. (Çeviren: E. Kılıç). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Council of Europe Committee of Ministers [CEOM]. (1997). Of The Committee of Ministers to Member States on "Hate Speech". Recommendation No. R (97)20, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680645b44>. Erişim Tarihi:08.04.2020.
- Cohen-Almagor, R. (2006). *The Scope of Tolerance Studies: On The Costs Of Free Expression And Freedom Of The Press*. London: Routledge Press.
- Foucault, M. (2000). *Özne ve İktidar*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Göregenli, M. (Editör: Mahmut Çınar). (2013). *Medya ve Nefret Söylemi Kavramlar Mecralar Tartışmalar*. İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları, 57-73.
- Güz, N., Küçükerdoğan R., Sarı, N., Küçükerdoğan B. ve Zeybek, I. (2002). *Etkili İletişim Terimleri*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- İlgın, L. (2003). *Söylem ve İdeoloji*. (Editörler: B. Çoban ve Z. Özarslan) İstanbul: Su Yayınevi,
- İnceoğlu, Y. (2013). *Medya ve Nefret Söylemi Kavramlar Mecralar Tartışmalar*. Editör: Mahmut Çınar, İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları, 75-92.
- İnceoğlu Y. ve Sözeri C. (2012a). *Nefret Suçlarında Medyanın Sorumluluğu. Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları*. (Editör: Y. İnceoğlu), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- İnceoğlu, Y. ve Sözeri, C. (2012b). *Nefret Söylemi ve / veya Nefret Suçları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kımk, B. N. (2013). *What is Wrong with hate Speech: Reflection on Political Theory, Legal Regulations and Turkish Case*. Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Korat, G. (2008). *Dil, Edebiyat ve İletişim*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Köker, E. ve Doğanay, Ü. (2009). *İrkçi Değişim Ama... Yazılı Basında İrkçi-Ayrımcı Söylemler*. Ankara: İHOP Yayınları.
- Kuş, O. (2016). Dijital Nefret Söylemini Anlamak: Suriyeli Mülteci Krizi Örnek Olayı Bağlamında BBC World Service Facebook Sayfasına Gelen Yorumların Metin Madenciliği Tekniği ile Analizi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 97-121.
- McGonagle, T. (2001). Wrestling (Racial) Equality from Tolerance of Hate Speech. *Dublin University University Law Journal*, 21, 23.
- Mutlu, E. (2008). *İletişim Sözlüğü*. (5. Baskı). Ankara: Ayraç Kitapevi.

- Parekh, B. (2006). Hate Speech: Is There a Case For Banning, *Public Policy Research*, 12(4), 213-223.
- Peltonen, L. S. (2010). *Hate Speech Against the Roma in Romania: Discourse Analysis on Three Romanian. Master's Thesis*, University of Helsinki Faculty of Social Sciences, Finland.
- Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 05.01.2020.
- Van Dijk, T. A. (2003). *Söylem ve İdeoloji* (Çev. N. Ateş). (Editörler: B. Çoban ve Z. Özarslan), İstanbul: Su Yayınevi.
- Yardım, M. ve Dalkılıç, M. M. (2018). Nefret Söylemi ve İfade Özgürlüğü Tartışmaları Çerçevesinde İslamofobya: L'Express Dergisi Örneği, *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi (MEDİAD)*, 1(1), 89-109.
- Yüksel, E. K. (2012). Nefret Söylemi: Dil Üzerinden Mücadele Edilmesi Gereken Bir Doppelganger, *Birikim Dergisi*, 280/281, 153.
- URL1 <https://www.adl.org/sites/default/files/documents/pyramid-of-hate.pdf>. Erişim: 12.03.2020